

Патицька Христина Олегівна,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник;
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»

ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДОНОРСЬКОЇ ПІДТРИМКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ²

На тлі зниження рівня фінансової спроможності територіальних громад органам місцевого самоврядування запропоновано нові інструменти для збереження їх фінансової, економічної та інституційної стійкості, надання жителям та ВПО адміністративних і соціальних послуг, виконання низки додаткових функцій, які стали обов'язковими та набули актуальності в умовах активної фази війни. Це передовсім донорська підтримка у вигляді міжнародної технічної допомоги, грантових ресурсів, допомоги від урядів країн тощо).

Впродовж 2022 – у січні-липні 2023 рр. обсяги донорської фінансової підтримки України та наданих кредитних ресурсів суттєво зросли порівняно з попередніми роками і дорівнюють 68,0% обсягу фінансових ресурсів на реалізацію проєктів соціального і економічного розвитку із залученням коштів міжнародних фінансових організацій за період незалежності України (1994-2023 рр.) (рис. 1). Надання зовнішньої фінансової підтримки стало нагальним для громад з огляду на глибину проблем, з якими вони зіткнулися в умовах війни. Пріоритетними сферами, які органи місцевого самоврядування визначають як першочергові для залучення зовнішніх ресурсів, є: організація укриттів, забезпечення житлом ВПО та місцевих жителів, які втратили оселю, подолання проблеми безробіття і задоволення гуманітарних потреб (рис. 2).

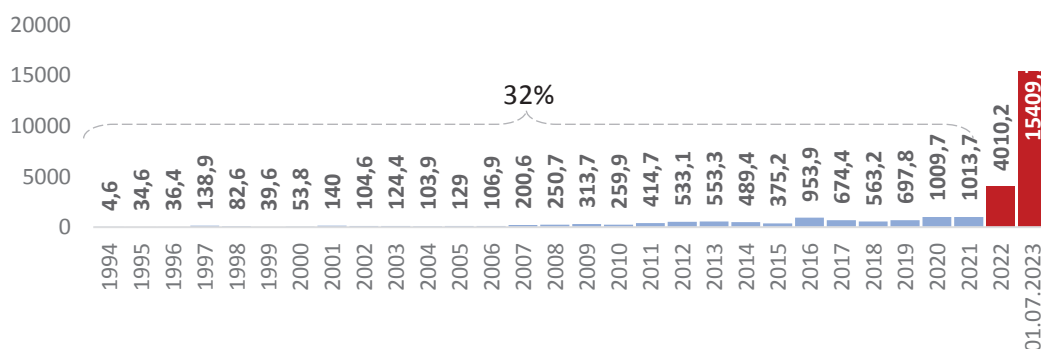

Рис. 1. Обсяги залучення коштів міжнародних фінансових організацій в Україну, млн \$ США

Джерело: побудовано за: [2].

² Дослідження виконано в межах проєкту «Фінансові детермінанти забезпечення економічного зростання регіонів і територіальних громад на засадах поведінкової економіки» (№2020.02/0215), що виконується за підтримки НФДУ (Конкурс «Підтримка досліджень провідних та молодих учених»)

Негативні практики міжнародної підтримки в умовах війни

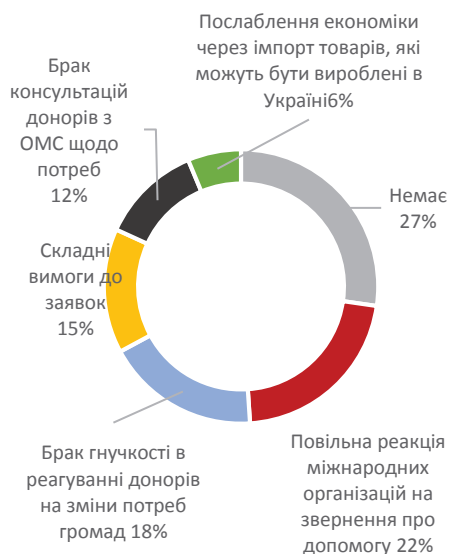

Рис. 2. Сприйняття органами місцевого самоврядування практик міжнародної донорської підтримки територіальних громад в умовах війни (опитування проведено у період 30 серпня – 20 вересня 2022 року), %

Джерело: побудовано за: [1].

Надання донорської підтримки має цільовий характер; вона спрямована за такими напрямками: 1) покращення безпекової ситуації і задоволення нагальних гуманітарних потреб (підтримка незахищених верств населення та людей з обмеженими можливостями, забезпечення житлом ВПО та осіб, що втратили оселю, надання допомоги на конкретні потреби за запитом громад); 2) вирішення економічних проблем (забезпечення громад

джерелами альтернативної енергії, стимулювання їх економічного розвитку, створення робочих місць); 3) пряма підтримка місцевого бюджету.

Аналізуючи обсяги надходжень до бюджетів територіальних громад в рамках програм допомоги ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ, видно їх значне зростання за період війни (рис. 3). Найбільші обсяги цих коштів надійшли до бюджетів у регіонах, де відновлено контроль з боку Української держави – на відновлення системи надання соціальних послуг та критичної інфраструктури.

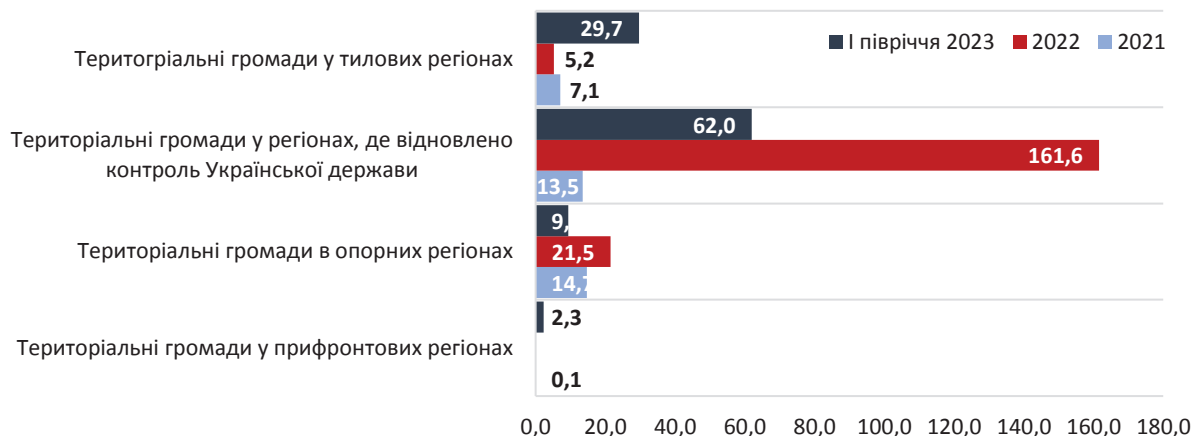

Рис. 3. Динаміка надходжень до бюджетів територіальних громад в рамках програм допомоги ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ, млн грн

Джерело: побудовано за: [3].

Примітно, що у I півріччі 2023 року спостерігається також їх збільшення у бюджетах громад в тилкових областях – у 6 разів порівняно з 2022 роком, що, на нашу думку, свідчить про активізацію роботи органів місцевого самоврядування у тилкових регіонах для залучення МТД та їх участь у програмах для отримання грантових ресурсів.

Попри суттєве збільшення обсягів фінансових ресурсів МТД та грантових коштів для українських громад, умови, на основі яких ці кошти можна отримати, є доволі складними, однак, над подоланням цих труднощів працюють як представники координаційних центрів програм, так і органи державної і регіональної влади (відповідні міністерства, обласні державні адміністрації).

По-перше, велика частина цих коштів надається громадським організаціям, а не безпосередньо органам місцевого самоврядування. У більшості громад в Україні рівень громадської активності мешканців є низьким, що зумовлено історичними чинниками розвитку суспільства, а система взаємовідносин між органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями перебуває на етапі свого становлення. При цьому, перспективу залучення у громаду додаткових фінансових ресурсів через співпрацю з організаціями громадянського суспільства варто сприймати як стимул для органів місцевого самоврядування до підтримки розвитку останніх та налагодження контактів з ними.

По-друге, недостатній рівень кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування та відсутність у більшості місцевих рад посади проектного менеджера не дає змоги повною мірою скористатися наявними пропозиціями, зокрема через відсутність системного моніторингу їх появи. Наявність і пропозиція грантових програм сприятимуть розвитку проектного менеджменту у громадах і активізують рух громад у напрямі залучення зовнішніх ресурсів.

По-третє, основною умовою залучення коштів в межах частини грантових програм (Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027, ЄС LIFE), які орієнтовані на фінансову підтримку розвиткових (інфраструктурних) проєктів громад, є налагоджене партнерство з муніципалітетами країн Європи, якого у більшості громад немає. При цьому, керівні структури цих програм, усвідомлюючи проблему, використовують різні інструменти для налагодження партнерства між громадами в різних країнах (організація спільних зустрічей, впровадження цифрових платформ пошуку партнерів).

По-четверте, умови більшості грантових конкурсів передбачають співфінансування з місцевого бюджету. Для прикладу, максимальна сума фінансування інфраструктурного проєкту за Програмою Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027 сягає 2,5 млн євро, а мінімальна частка співфінансування – 10%. За умовами конкурсу, для реалізації проєкту громадам надається 80% заявленої суми, ще 10% - після реалізації проєкту та проведення аудиту; 10% - співфінансування з місцевого бюджету. Таким чином, для участі у конкурсі громади повинні мати 20% обсягу фінансування (20% від 2,5 млн євро = 500 тис. євро), що у багатьох випадках є стримуючим чинником для українських громад. Вирішенню цієї проблеми сприяють регіональні органи влади, пропонуючи підтримку місцевим бюджетам у забезпеченні коштів.

Список використаних джерел

1. Дослідження потреб і пріоритетів органів місцевого самоврядування України. Надання послуг у воєнний та післявоєнний період. Рада Європи. Конгрес місцевих і регіональних влад Європи. 52 с. URL: <https://rm.coe.int/survey-on-the-needs-and-priorities-of-local-authorities-in-ukraine-ukr/1680aae27c>
2. IFIs projects, портал реєстру проєктів МФО. Міністерство фінансів України. URL: <https://proifi.gov.ua/?p=index>
3. Open budget. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>